

sig selv. Mineralskatte har det kun lidt af, men det ejer en frugtbar Jord, saa at det under alle Omstændigheder kan forsyne sig selv med Næringsmidler og tillige forøge sin Produktionskraft. Afsætningsdistriktet for alle Landbrugsartikler ligger lige for Døren. Irlands Handel med Storbritanien vil altid spille Hovedrollen, og det maa bruge alle Midler for at faa den bragt paa en sundere Basis. De geografiske Betingelser er gunstige, kun maa Ierne udnytte dem bedre, hvis de da ikke straks hindres deri af England. En bedre Udnyttelse af Irlands Stilling til Verdenshandelen og Verdenssamkvemmet vil England næppe taale. Derfor maa Irland indskrænke sig til at benytte sin gunstige Beliggenhed for Levering af Produkter til Storbritanien og optage Konkurrencen med Fastlandet og Kolonierne.« Den fortræffelige lille Bog, der indeholder betydelig mere, end dens Sideantal lader formode, fortjener at læses ikke blot af Geografer, men tillige af Konsulats-, Handelsembetsmænd og i det hele af merkantilt interesserede Folk. Forholdene i Irland giver Anledning til en Sammenligning med andre Dele af Evropa og til Eftertanke.

Ole Olufsen.

Isforholdene i de danske Farvande i Vinteren 1908—1909. — Bearbejdet af C. I. Hansen. Nautisk-Meteorologisk Aarvog 1908.

Kaptajn C. I. Hansen ved Meteorologisk Institut har siden 1907 hvert Aar offentliggjort en Isstatistik for de danske Farvande i Nautisk-Meteorologisk Aarvog. Disse Statistiker omfatter dels Tabeller over Luftens Temperatur, Vandets Overfladetemperatur og Overfladesaltholdighed samt over Frostperioder og Frostdage i paagældende Vinter, dels meget udførlige daglige Tabeller over Is- og Besejlingsforholdene ved en Masse Punkter langs Danmarks Kyster. For at hjælpe til en saa ensartet Bedømmelse af Forholdene som muligt, er saavel Is- som Besejlingsforholdene udtrykt i Tal, der hver for sig har en nøje fastslaaet Betydning. Desuden ledsages Statistikerne hvert Aar af en kort Afhandling, hvori der gives en Oversigt over Hovedtrækkene i den forløbne Isvinters Fysiognomi.

Der kan være særlig Anledning til netop i Aar at henlede Opmærksomheden paa dette foranstaltede Arbejde, da Isforholdene i den forløbne

Vinter adskillige Steder har været ret usædvanlige og frembyder adskilligt af Interesse. Man erindrer endnu, hvorledes Overfarten over Bælterne ret ofte hindredes stærkt af Is, der paa sine Steder skruede sig op til meget antagelige Højder. Saaledes skruede Isen sig i Marts paa Sprogø Østerrev op til en Højde af ikke mindre end 6 Meter. De eneste danske Farvande, der Vinteren igennem var helt isfri, var Jyllands aabne Vestkyst og Søen omkring Bornholm. Men mange andre Steder laa Isen ikke blot længe, men den opnaaede ogsaa svære Tykkelser. Ringkøbing Fjord havde saaledes Is i 100 Dage, og i Roskilde Fjord naaede Isen en Tykkelse paa $\frac{1}{2}$ Meter. Endvidere kan det have Interesse at bemærke, at medens de aabne Farvande gennemsnitlig havde Is i 6,6 Dage i Vinteren 1906—07 og kun 0,2 Dage i Vinteren 1907—08, havde de i 1908—09 Is i ikke mindre end 18,6 Dage.

Da hele Isstatistiken for de danske Farvande hidtil kun omfatter tre Vintre, kan der selvfølgelig endnu ikke uddrages almenlydige og vidtrækkende Resultater af den. Men det er hævet over enhver Tvivl, at den, naar et tilstrækkeligt Materiale bliver samlet, vil kunne give mange vigtige og interessante Oplysninger, der i lige Grad vil komme Skibsfarten og Videnskaben til Nytte. Der er Grund til at lykønske Hr. Kaptajn Hansen til det Foretagende, han her har paabegyndt.

Johan Gehrke.

K. Rørdam: Geologi og Jordbundslære. II. Danmarks Geologi 1909. 227 Sid., 78 Fig. (Gyldendal).

Efter den fortrinlige Oversigt over Danmarks Geologi, Forfatteren for længere Tid tilbage har givet i »Frem«, er det med stor Forventning, man imødeser en større Bog om det samme Emne; ved Gennemlæsningen af Bogen kan man imidlertid ikke undgaa at blive noget skuffet; Sproget er vel nok stadigt klart og let læseligt; men Værket som Helhed lider under den Mangel, at det ikke er tilstrækkelig sammenarbejdet til et Hele, saa at det paa mange Punkter ikke bliver tilstrækkelig let at faa Overblik over de forskellige Fænomener.

Hvad der ved første Gennemlæsning særlig adskiller dette Værk fra andre om samme Emne, er den store Vægt, der er lagt paa den historiske Fremstilling; for enhver der interesserer sig for, hvorledes vort Kendskab til Landets geologiske

Forhold har udviklet sig i Tidernes Løb, og navnlig hvorledes det er gaaet med Udnyttelsen af vore teknisk anvendelige Bjærgarter, kan Bogen i høj Grad anbefales til Læsning. Hvad der ogsaa maa fremhæves, er den store Mængde Analyser af danske Bjærgarter, der for største Delen er udførte af Forfatteren selv, med dennes sædvanlige Rutine.

Det vilde naturligvis føre for vidt her at fremdrage ret mange Enkeltheder i dette store Værk; en særlig interessant, og vistnok ganske ny Forklaring er givet af Lagfølgen i de bornholmske kulførende Dannelser, hvor det, som ogsaa i andre Lande, er en almindelig Regel, at der findes fede Lerlag umiddelbart under Kullene og Sand over dem. Forf. henter her Forklaringen fra Forholdene i de tropiske Lande og navnlig i Bagindien, og det maa være tilladt her at gengive noget af Skildringen ordret: »Menam og Mekong løber under almindelige Forhold — — — som gule lerede Strømme mellem idelig skiftende Grunde, der i den øvre Del af Strømløbet er Sandbanker, men længere nede lerede Masser, hvori man selv med Tungen ikke kan opdage det mindste Sandkorn. Virkningerne af Tidevandet fra Havet udenfor naar milelangt op i Flodløbet, og det salte Vand bringer Lerslammet til at bundfælde sig som mægtige Lerlag. — — — Naar Regntiden i Flodernes Opland begynder, forandres imidlertid disse Forhold. Flodens Vandmasse bliver større, og Vandet skifter Farve. Fra at være lysegult, opaliserende, bliver det uigennemsigtigt brunt, undertiden helt brunsort som mudderholdigt Tørvevand. — — — Til Tider indtræffer med uregelmæssige Mellemrum af flere Aar særlig heftige Regnperioder, der bringer alle disse Fænomener frem i forstærket Grad. Blade, Kviste, Vindfælder og Træstammer, der ikke havde godt Fodfæste, bliver skyllet ud i Floderne og ført ud i Hovedfloden, hvor det bliver sammenpakket i store Dynger. — — — Til sidst er der ikke mere organisk Stof at føre bort, og Flodernes Vand faar nu en renere Farve, men medfører betydelige Sandmasser fra Flodernes øvre til deres nedre Løb. Her aflejrer Sandet sig ovenpaa de forudsendte Planterester, der bliver sammenpresset og i Tidens Løb forvandlet til Kullag«.

Den Forandring i Benævnelsen af Bjærgarterne i det nyere Kridt, som Forf. her, som ved flere Lejligheder tidligere, gør sig til Talsmand for, forekom nu ikke Ref. særlig heldig. De gængse Navne er Blegekridt for de Bjærgarter, der i Konsistens

viser Lighed med Skrivekridt, og Saltholmskalk for alle haarde og kompakte Bjærgarter, hvad enten de er opstaaede ved Omdannelse af Bryozokalk eller Blegekridt. Forf. vil i Stedet herfor kun anvende Navne som Bryozokalk, Kokkolitkalk o. s. v., altsaa efter de Organismer, der sammensætter Kalken. Hertil kan bemærkes, at det vistnok er meget vanskeligt i de kompakte Bjærgarter at se de oprindelige Bestanddele, navnlig tror Ref., at det vil være umuligt at erkende Kokkoliter i saadanne, da disse Organismer i det hele er meget svære at finde; de hævdvundne Navne udmærker sig ved at være ganske anderledes praktiske og lette at anvende.

Det mest originale Afsnit i hele Bogen, er det, der handler om Isens Afsmeltning i Slutningen af Istiden. Forf. har her optegnet en Del Isrande, navnlig gaaende tværs over Kattegat og Storebælt, mens Isranden gradvis flyttede sig Syd paa i disse Egne. Det forekommer Referenten, at naar man ser hen til, hvor vanskeligt det er at konstatere en Isrand paa tørt Land, hvor man dog kender en overordentlig Mængde Enkeltheder i Terrænet, saa maa det være aldeles haabløst at ville forsøge at lægge Isrande ogsaa paa Havbunden; det er for saa vidt et taknemmeligt Arbejde, som man med største Lethed der kan tegne alle Former og Retninger af Gletsjere, efter som det passer i de Isteorier, man tilfældigvis har.

Blandt Illustrationerne i Bogen findes en Del Gengivelser efter originale Fotografier, hvoraf enkelte er ganske gode.

O. B. Bøggild.

Kretschmer, Konrad. Die italienischen Portolane des Mittelalters. Ein Beitrag zur Geschichte der Kartographie und Nautik, Berlin 1909. — Veröffentlichungen des Instituts für Meereskunde und des Geographischen Instituts an der Universität Berlin. Heft 13. VIII+VIII+688.

Kretschmers Navn er velkendt og anset blandt Geografihistorikerne. Navnlig hans store Værk om Amerikas Opdagelse, som udkom i Berlin 1892, vakte Opmærksomhed. Og skønt netop denne Del af Geografiens Historie er gennempløjet som faa andre, lykkedes det Kretschmer at fremdrage saa meget nyt Materiale, at hans Værk kunde hævde sig ved Siden af Harrisse' Discovery of